

О. М. Царітелі

аспірантка кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІ ПРАВА ЛЮДИНИ»

Права людини є однією з найвищих цінностей людської цивілізації, яка охоплює різноманітні сторони індивідуального та суспільного буття. Вони виникають природно, а також встановлюються конституціями держав або загальноприйнятими міжнародно-правовими актами. Вони також є невідчужуваними, соціально необхідними. Особисті права людини складають основу правового статусу людини. Владою гарантуються можливості індивіда вільно, усвідомлено та відповідально володіти життєво важливими матеріальними та духовними благами.

Особисті права людини — універсальна категорія, що випливає із самої природи людини й характеризується можливістю користуватися елементарними, найбільш важливими благами та умовами безпечного, вільного існування особистості у суспільстві [1, с. 347].

Мета цієї доповіді полягає в аналізі категорії особистих прав людини та наданні їй визначення, осмисленні тотожних понять та виділенні ознак цієї групи прав.

Згідно з поняттям Т. І. Ряховської, під особистими правами слід розуміти права, що містяться в конституціях держав та міжнародно-правових документах з прав людини [2, с. 56–57].

Іншу точку зору мають Р. Ханські, М. Суксі, які вважають, що особисті права є галуззю міжнародного публічного права, є сукупністю принципів та норм, що регулюють міжнародний захист прав та основних свобод індивідів, і являють собою міжнародні стандарти в галузі прав людини для національного права [3]. Т. Бюргенталь під особистими правами розуміє сукупність правомочностей, що відображають природно-правові засади, які забезпечують індивідуальність та оригінальність особистості у взаємовідносинах з державою (державами) та суспільством [4, с. 114–116]. Згідно з думкою І. Е. Фарбери, особисті права людини являють соціальні можливості володіння елементарними благами, що існують незалежно від їх державного визнання [5, с. 36–37].

На наш погляд, найбільш повним є поняття В. О. Карташкіна, що визначає особисті права як сукупність природних та невідчужуваних основоположних прав, що належать людині від народження й не залежать від її зв'язку з конкретною державою та складають основу правового статусу людини [6, с. 34]. Ми так вважаємо, тому що це визначення найбільш повно та точно відображає ознаки особистих прав людини.

Отже, на підставі наведених визначень особистих прав людини можна виділити їх основні ознаки. По-перше, особисті права забезпечують охорону життя, свободи, гідності, недоторканності людини та інших цінностей, нерозривно пов'язаних з її індивідуальними, приватними інтересами, вони об'єднують ті права та свободи особи, які необхідні для охорони її життя, свободи, гідності, та інші природні права, що пов'язані з особистістю, індивідуально-приватним життям. По-друге, вони носять природний характер та обумовлені самим фактом появи людини на світ. По-третє, належать кожному індивіду незалежно від наявності громадянства держави. По-четверте, невідчужуваними та належать кожному від народження. Однак тезу щодо невідчужуваності слід розглядати в контексті з іншими нормами міжнародного права та внутрішнього законодавства. Н. Л. Гранат вважає, що особливі права мають особливе значення, їхнє порушення є особливо болючим для особистості [7, с. 12–17].

Головне призначення особистих прав полягає у тому, щоб забезпечити пріоритет індивідуальних можливостей кожної

особистості. Держава визнає незалежність й самостійність особистості, забезпечуючи недоторканність певної сфери відношень, що не може бути об'єктом посягань з її боку. Ці права призначені охороняти той простір, де діють приватні інтереси.

Існують декілька спеціальних принципів щодо цієї категорії права, які закріплені в більшості міжнародних угод. До них належить, зокрема, принцип найбільшого сприяння індивіду, який означає, що при тлумаченні та застосуванні положень, які гарантують права людини, перевагу повинна мати та норма, яка гарантує індивіду найбільш ефективний захист. Принцип неподільності громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав означає, що положення, які гарантують права людини, повинні тлумачитися та застосовуватися з урахуванням взаємозалежності та взаємозумовленості всіх основних прав людини. Інший принцип — принцип невід'ємності прав людини, згідно з яким, норми, що гарантують права людини, повинні тлумачитися та застосовуватися з урахуванням невід'ємної природи прав індивіда. Ще одним принципом є принцип рівноправності та заборони дискримінації. Відповідно до цього принципу, положення, що гарантують права, повинні тлумачитися та застосовуватися таким чином, щоб не допускати дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, майнового стану, народження або за іншою ознакою.

На підставі вище сказаного вважаємо, що особисті права людини мають такі ознаки: вони є універсальними та індивідуальними, вони діють відносно всіх людей, незалежно від національності або раси, вони належать кожній людині, незалежно від її походження або соціального стану. Особисті права людини мають позадержавну природу, вони можуть декларуватися, тобто закріплюватися у чинному праві, але вони не породжуються й не створюються державою.

Безумовно, осмислення поняття «особисті права людини», запропоноване у рамках цієї доповіді, не є вичерпним. Виступаючи однією із центральних цінностей сучасної демократії, воно спонукає дослідників до нових наукових пошуків.

Література

1. Царітелі О. М. Деякі аспекти системи захисту прав людини на прикладі ООН [Текст] / О. М. Царітеллі // Збірник тез студентів, аспірантів та здобувачів — учасників 72-ї звітної конференції Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : секція економічних та правових наук (26 квітня 2016 р., м. Одеса) / відп. ред. : О. О. Нігреєва ; ред. кол. : Н. Л. Кусік, О. Є. Мазур, П. П. Білик [та ін.]. — Одеса : Астропринт, 2016. — С. 347–351.
2. Ряховская Т. И. Основы права [Текст] : учеб. пос. / Т. И. Ряховская, В. К. Кузнецов. — Новосибирск : СибАГС, 2012. — 198 с.
3. Вступ у питання міжнародного захисту прав людини [Електронний ресурс] : навч. пос. / Р. Ханскі, М. Суксі; Інститут прав людини. — Турку/Або : Університет «Або Академи», 1997. — Режим доступу : http://www.hrpublishers.org/site/site-files/library/introduction_on_the_topic_of_international_protection_of_human_rights.pdf — Назва з екрана.
4. Бюргенталь Т. Международные права человека [Текст] / Т. Бюргенталь. — Алматы : Атар, 1999. — 326 с.
5. Фарбер И. Е. Свобода и права человека в советском государстве [Текст] / И. Е. Фарбер. — Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1974. — 190 с.
6. Карташкин В. А. Права человека: международная защита в условиях глобализации [Текст] / В. А. Карташкин. — СПб. : Норма, 2016. — 288 с.
7. Гранат Н. Л. Теория государства и права [Текст] : учеб. пос. / В. С. Афанасьев, В. К. Бабаев, В. М. Баранов и др. ; под ред. В. В. Лазарева, А. Г. Хабибулина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Форум, 2011. — 624 с.